

Lutka pripovjedačica

Tomljanović, Marina

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:960455>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**MARINA TOMLJANOVIĆ
ZAVRŠNI RAD**

LUTKA PRIPOVJEDAČICA

Zagreb, prosinac 2015.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Zagreb

PREDMET: Metodika likovne kulture

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Marina Tomljanović

TEMA ZAVRŠNOG RADA: LUTKA PRIPOVJEDAČICA

MENTOR: izv.prof.art. Antonija Balić Šimrak

Zagreb, prosinac 2015.

SADRŽAJ

SADRŽAJ:	
SAŽETAK	4
SUMMARY	5
1. UVOD	6
2. LUTKARSTVO	6
3. UTJECAJ IGRE NA DIJETE	7
4. UTJECAJ LUTKE NA DIJETE	8
5. DIJETE I SCENSKA LUTKA	9
6. ODGAJATELJ I LUTKA	10
7. VRSTE LUTAKA	11
7.1. Ručna lutka - GINJOL	11
7.2. Ručna lutka - ZIJEVALICA	12
7.3. Štapna lutka - JAVAJKA	12
7.4. Lutke na koncu - MARIONETE	12
7.5. LUTKE SJENE	12
7.6. OSTALE VRSTE LUTAKA:	13
7.6.1. BUNRAKU – LUTKE	13
7.6.2. VELIKE ILI GIGANTSKE LUTKE	13
7.6.3. BAUHAUS I LUTKA	13
8. O PRIPOVJEDANJU I PRIPOVJEDAČIMA	14
9. OD SKICE DO LUTKE PRIPOVJEDAČICE	15
9.1. IZRADA LUTKE - GLAVA	16
9.2. IZRADA NOŠNJE	22
9.3. IZRADA DLANOVA	27
10. LUTKA PRIPOVJEDAČICA	28
11. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
ŽIVOTOPIS	32

Sva djeca nose naklonost i ljubav prema lutki. Lutka je element njihove igre, lutka je biće njihova svijeta, sudionik i sugovornik, njihov drugi, mali, često hrabriji i odvažniji »ja«. (Paljetak, 2007, str.60)

SAŽETAK

Prikazani je način rada s ginjol tipom scenske lutke, njezino oblikovanje, pokretanje i stvaranje te ostali načini rada s pojedinim tipovima scenskim lutaka. Postoje pravila pokretanja za svaki tip scenske lutke pa se tako ručne lutke animiraju odozdo, a marionete pomoću konaca odozgo. Kao grana umjetnosti, lutkarstvo ima svoju zanimljivu povijest. Lutke se više ne koriste samo za pripremu lutkarskih predstava. Da bi lutku oživjela potreban joj je pokret i glas. Možemo oživjeti sve što se nalazi oko nas, različite svakodnevne predmete tako su dijelovi tijela, najjednostavnije lutke koje nosimo sa sobom. Pomoću lutkarske igre koja je kreativna mogu se dobiti nove spoznaje i doživljaji u procesu učenja predškolskog djeteta. Kao važan poticaj za kreativno ponašanje lutka je važno odgojno i obrazovno sredstvo. Lutka je medij koji potiče razvoj djece pa bi stoga odgajatelji u vrtiću trebali više koristiti lutku kao sredstvo za primjenu socijalnih, komunikacijskih i svakodnevnih vještina. Dijete u vrtiću stvara odnose sa vršnjacima i odgajateljima koji čine osnovu za njegov daljnji život. Lutke pomažu djeci da razviju sposobnost razumijevanja stvari iz različitih perspektiva, što je preduvjet za toleranciju, empatiju i emocionalnu inteligenciju. Odgajatelji kroz komunikaciju putem lutke na različite načine imaju priliku da utječu na ponašanje predškolskog djeteta. Lutka je posrednik koji omogućuje da djeca koja su u svađi pomoću lutke verbaliziraju svoj bijes te tako pronađu rješenje pogodno za sve. Odgajatelj će pomoću lutke privući dječju pažnju te tako pokušati postići da sudjeluju u određenim aktivnostima. Odgajatelj na taj način pokazuje ponašanje za koje želi da ga djeca usvoje.

Ključne riječi: *predškolsko dijete, igra, scenska lutka, odgajatelj*

SUMMARY

It is present the ginjol type of stage puppets, its design, launch and creation and other ways of working with certain types of theatrical puppets. There are rules for every type of start stage puppets so some puppets are animated from the bottom, and some puppets with threads from above. As a branch of art, puppetry has its own interesting history. The dolls are no longer used just for making puppet shows. Doll needs a movement and voice to come to life. We can revive everything that is around us, a variety of everyday items. Body parts, are the simplest dolls we carry with us. Using the puppet play which is creative can be obtained new knowledge and experiences in the process of learning of a preschool child. As an important incentive for creative behavior doll is important educational and educational tool. The doll is a medium that encourages children's development and therefore educators in kindergarten should use more doll as a means for the implementation of social, communication and daily living skills. A child in the kindergarten creates relationships with peers and educators that form the basis for his future life. Dolls help children develop the ability to understand things from a different perspective, which is a prerequisite for tolerance, empathy and emotional intelligence. Educators communication through dolls in different ways have an opportunity to influence the behavior of pre-school child. The doll is an intermediary that allows children who are in a fight using puppets verbalize their anger and thus find a solution suitable for all. Educator will use puppets to attract children's attention and thus try to achieve that participate in certain activities. Educator in this way shows a behavior that he wants children to adopt.

Key words: *preschooler, plays, stage puppet, educator*

1. UVOD

Lutka je važan poticaj i moćno sredstvo te pomagalo za rad i kreativno izražavanje djece. Lutke su toliko stare da ni do danas nije moguće otkriti njihov postanak ni njihovo porijeklo. I u današnje vrijeme bude pažnju odraslih i djece. Odraslog čovjeka bar na trenutak vrati u djetinjstvo, u doba najintenzivnijih maštanja, stvaralaštva i poistovjećivanja s likovima iz bajki. Stariji ljudi često se prisjećaju svojeg djetinjstva i lutki s kojima su se igrali kao djeca. Lutka u rukama djece savršena je didaktička igračka, ona je osnovni pokretač svakog stvaralaštva kod djece jer uvijek pokrene emocije. "Lutke svojom ličnošću, humorom i intimnošću čine da dječje duše ožive, da ih mi odrasli vidimo i jedni se drugima približimo" (Bastašić, 1988). Lutka je nezaobilazna i važna karika u procesu odrastanja i sazrijevanja. Zahvaljujući pokretu neživa lutka oživljava. Da kartonske kutije, plastične boce, rukavice, čarape, bundeve, novinski papir, prsti, stopala itd. ožive potrebno je malo mašte. "Za razliku od kazališta, u kojem glumac na pozornici naglašava svoj ego, glumac lutkar u lutkarskom kazalištu mora potisnuti svoj ego u pozadinu i svu svoju energiju usmjeriti na lutku, jer ona igra glavnu ulogu" (Ivon, 2010). Model za djetetovu igru s lutkom biti će gledanje lutkarske predstave u vrtiću ili u kazalištu lutaka, na filmu ili televiziji, putem pričanja priča, bajki za djecu. Dijete će pomoću lutke oponašati govor, ponašanje, odijevanje likova/osoba koje voli. "Lutka nikada ne skriva da je lutka, i to je njena divna iskrenost" (Paljetak, 2007, str. 68).

2. LUTKARSTVO

Ova vrsta umjetnosti podrijetlo veže uz zemlje istoka; Indiju, Kinu, Burmu, Vijetnam, Japan, Indoneziju, odakle se proširila u ostatak svijeta. Gotovo u svakoj drevnoj civilizaciji, Egiptu, antičkoj Grčkoj, Rimskom Carstvu itd., mogu se pronaći tragovi lutkarstva. U 16. i 17. stoljeću lutkarstvo se počelo razvijati i u Europi. "Tada je bilo potpuno u rukama putujućih lutkara i postalo je obiteljski zanat. S trgova i sajmovia lutke su prodrle i u palače kneževa" (Pokrivka, 1978, str. 6). Ručne lutke doživjele su svoj procvat na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. "Od svih grana scenske umjetnosti lutkarstvo je najpogodnije za prikazivanje bajki, fantastike, čudesnih

prizora. Zato je i kazalište lutaka tako blisko djeci" (Pokrivka, 1978, str. 8). Danas je lutkarstvo tradicija gotovo svake europske zemlje, a i šire. Tek u drugoj polovici 20. stoljeća lutkarska je umjetnost priznata kao umjetnost ravnopravna ostalim tzv. visokim umjetnostima. Tijekom stoljeća mijenjao se i sam pojam lutke, a i danas je različit u različitim kulturnim krugovima. Pojam lutke mijenjao se i u Hrvatskoj, od narodnog lutkarstva, preko pojave autorskoga kazališta lutaka u prvoj polovici 20. stoljeća, do danas kada postoje različite vrste lutaka i njihove namjene.

3. UTJECAJ IGRE NA DIJETE

Igre potiču široko dječje stvaralaštvo kao što su likovno, glazbeno, govorno, dramsko te pridonose razvoju dječje mašte i intelekta. Samo u igri jedan predmet može dobiti značenje drugoga. Odrasli djetetu daju najveću samostalnost upravo u igri. "Dijete je u simboličkoj igri sposobno upotrijebiti predmet na način koji nadilazi njegov cilj i namjenu, u potpuno novom smislu: štap u djetetovoj igri može postati konj, list, tanjur, kamenčić, a sapun se može pretvoriti u oca, konduktera, sportaša, čak u duha, za što dijete nema uzora u stvarnoj situaciji" (Ivon, 2010, str. 26). Simbolička igra naziva se i imaginarnom igrom, igrom mašte, igrom uloga, igrom "kao da", osnovna je djetetova aktivnost i put za razvoj dječjih emocija i sposobnosti. S dobi mijenja se i struktura igre. "Igra nudi brojna rješenja i svako je rješenje pravo, svaka je kombinacija prihvatljiva i može produžiti igru" (Ivon, 2010, str. 22). Djeca se igraju kako bi zadovoljila unutrašnju potrebu za aktivnošću stoga je važno da dijete u igri i emotivno sudjeluje. Igra je spontana, slobodna, proizlazi iz unutrašnje potrebe, ima svoju logiku koja je u skladu s dječjim doživljajem stoga je usmjerena više na proces, nego na rezultat. Pravila reguliraju ponašanje u igri i određuju kako će se stvarno dječje ponašanje u igri odvijati. Igre se mogu odvijati kao partnerske igre ili u skupinama, a djeca u njima poštuju jedni druge i uče jedni od drugih.

4. UTJECAJ LUTKE NA DIJETE

Važnu ulogu u procesu razvoja dječjih sposobnosti može imati upravo djetetova igra s lutkom. Ona pomaže djetetu da razvije sposobnost razumijevanja stvari iz različitih perspektiva, što je preduvjet za toleranciju, empatiju i emocionalnu inteligenciju. Lutka budi djetetovu maštu, pospješuje pravilan razvoj govora, zahtijeva finu motoriku i tjelesnu koordinaciju te potiče grupnu dinamiku. U komunikaciji između djeteta i svijeta koji ga okružuje lutka je posrednik jer ona govori što dijete misli. Igra je način na koji dijete pamti, opušta se, stvara, razmišlja, a lutka ga poziva na igru, ona je uvijek tu za dijete, njoj može povjeriti sve svoje emocije i strahove. Lutka nije samo sredstvo, oruđe dječje igre, ona je stalan, vjeran prijatelj djetetu, jer mu je uvijek pri ruci i udovoljava svim njegovim željama. "Nevjerojatno je koliko povjerenja djeca imaju u lutku. Vjeruju da lutka spava, pazi ih, uči zajedno s njima, sluša ih. Djeca imaju onu vjeru i iskrenost koja često nestane kod odraslih" (Majaron, Kroflin 2004, str. 32). Određeno značenje dijete pridaje predmetu koji ne mora biti u uskoj vezi s njegovom namjerom. Nema predmeta iz svakodnevnog upotrebe koji se ne bi mogao koristiti za igru lutkama stoga i sama ruka, može postati lutka, odvojena gestom ili naznakom. Samo u igri jedan predmet može dobiti značenje drugoga. Važno je omogućiti djetetu od najranijeg djetinjstva kontakt s lutkom. Djetetova igra s lutkom može imati važnu ulogu u razvoju dječjih sposobnosti da zauzme druge perspektive osim vlastite. Lutka djecu opušta, ona djeluju zrelija, odgovornija i manje su agresivna ako se tijekom tjedna igraju lutkama. Lutka u svijetu dječje mašte mijenja stotinu uloga, sto puta umire u okviru jedne igre, da bi se zatim rodila u potpuno novoj ulozi u drugoj igri. I tako dijete raste, razvijajući svoju maštu i stvarajući nove igre. "Lutke imaju dušu i simboličko značenje u dječjoj mašti. Ponekad je odraslima simboličnost previše pojednostavljena da bi je prihvatili" (Majaron, Kroflin 2004, str. 40).

5. DIJETE I SCENSKA LUTKA

Nije važno od čega je lutka napravljena, već koliko je uvjerljiva, a uvjerljiva tj. živa postaje tek preko onoga koji je pokreće. Ako vjerujemo u lutku ona može očarati dijete. Svaka lutka je unikatna, jedinstvena, neponovljiva, zahtjeva drugačiji umjetnički pristup i drugačiji materijal. Lutke svojom liričnošću, humorom i intimnošću čine da dječje duše ožive. Dijete svoje iskustvo prenosi na zamišljeni svijet u igri s scenskom lutkom stoga dječju maštu pokreće već sama izrada lutke. Scenska lutka u dječjem vrtiću nudi djetetu sudjelovanje u zamišljenom svijetu koji stvara u igri, omogućuje da dijete riječima izražava sve složeniji i bogatiji intimni doživljaj svijeta, pokreće djetetov misaoni, fantazijski i emocionalni svijet te dovodi dijete u stanje uzbuđenosti, ushita i razigranosti. Lutka poboljšava djetetovu pozitivnu sliku o sebi. "U trenutku kad dijete uzme lutku u ruke, ono želi da lutka progovori stoga joj daje glas i daje joj život" (Ivon, 2010). Djeca najčešće u svojim lutkarskim predstavama upotrebljavaju ginjol lutke, lutke marionete, lutke na štapu i lutke sjene. "Poželjno je da dijete samo stvara lutku jer tada je lutka samo njegova, zamišljena u njegovoj mašti, napravljena njegovim rukama, oživljena njegovom energijom i osjećajima" (Majaron, 2002). Prava moć lutke dolazi do izražaja kada vanjski izgled lutke sugerira djetetu da izmišlja odgovarajući glas za lutku, potpuno nove situacije, dijaloge, da koristi riječi i oblikuje rečenice. "Od trenutka kada se nekoliko djece odluči za izvođenje lutkarske predstave, drugi odmah odu po stolice da bi mogli gledati tu predstavu. A ako su uključena u druge igre, spontano ih sama prekidaju kako bi gledala predstavu" (Ivon, 2010, str. 54). Lutkarske predstave djeca obično izvode u prostoru koji ima podni ili stolni paravan, a organiziran je za izvođenje lutkarskih predstava. Lutka pomaže u razumijevanju struktura priče. Dijete na taj način usvaja da svaka priča ima svoj oblik, početak, sredinu i kraj. Da može jednostavno obavljati radnje vezane za njezin karakter scenska lutka mora biti i lutkarski funkcionalna. "Za scensku lutku namijenjenu igrama predškolske djece bitno je da sadrži mogućnost jednostavnog pokreta, da nije preteška ni prevelika" (Pokrivka, 1978, str. 22). Lutke se izrađuju od različitih materijala pa je važno odabrati što laganiji materijal kako bi se olakšala sama animacija.

6. ODGAJATELJ I LUTKA

Odgajatelj više nije svojim autoritetom postavljen neposredno iznad djeteta, njegovih namjera i aktivnosti već je on partner djeci u procesu učenja, potiče ih na razmišljanje, na rješavanje problema, osigurava im osjećaj pripadnosti, brine za djecu, ali i sam neprestano uči i istražuje. "Već s djecom jasličke dobi, od 1 do 3 godine, odgajatelj usmjerava dijete na stvaralačke igre s lutkarskim elementima, od igre prstima na rukama, preko "lutaka" iz kutijice, od vrećice, čarapa, sve do animacije igračkaka maštovitim dogodovštinama" (Ivon, 2010). "Poput lutkara i odgajatelj treba vjerovati u moć lutke, jer mu lutka može pomoći u prezentaciji odgojno-obrazovnih sadržaja. Može mu pomoći u situacijama kada traži "trik" koji će motivirati djecu" (Majaron i Kroflin, 2004). Pomoću lutke odgajatelj će demonstrirati i potaknuti ponašanje za koje želi da ga djeca oponašaju kao npr: lutka pere ruke prije jela, lutka pere zube i sl. Dječje predčitačke vještine potiče odgajateljevo pripovijedanje i čitanje s lutkama. "S lutkom u ruci komunikacija ide dvosmjerno: najprije se odrasla osoba s lutkom u ruci obraća djeci; no kasnije će dijete reagirati pomoću posrednika svoje lutke, možda čak animacijom svoje igračke dijete će izraziti svoje mišljenje" (Majaron, 2000.). Ako odrasli izrađuje lutku "treba izbjegavati pretjeranu karikaturu, ružnu deformaciju likova, forsiranu ekspresiju koja može voditi do neprepoznavanja lika. Ako je stilizacija gruba, tvrda, neoplemenjena, dijete se ne može identificirati s takvom lutkom. To ometa uspostavljanje emotivnog kontakta. Takva lutka najčešće ne razigrava dječju maštu" (Pokrivka, 1978, str. 11). Odgajatelj treba znati kada lutku uvesti u odgoju i u kojoj je mjeri predlagati djeci i koristiti. Važno je da odgajatelj sluša što dijete govori kroz lutku jer na taj način može puno saznati o pojedinom djetetu, što bez lutke možda ne bi saznao. "Uz pomoć lutke odgojitelj će lakše komunicirati i stvoriti atmosferu suradnje, spontanosti i razumijevanja među djecom. Moći će se više približiti djeci, poslati im poruke preko lutke i tako steći njihovo povjerenje" (Ivon, 2010, str. 72).

7. VRSTE LUTAKA

"Unatoč raznolikostima, lutke se mogu podijeliti prema načinu pokretanja (rukom, štapom ili koncima) odnosno dijelimo ih na ručne lutke (ginjol i zijevalica), lutke na štapu (javajke, lutke za kazalište sjena i velike lutke) te lutke na koncima (marionete). Lutke također možemo dijeliti i prema poziciji s koje se animiraju. Tako razlikujemo one koje se animiraju odozdo (ručne lutke, štapne lutke) i odozgo (marionete na koncima i marionete na žici)" (Županić BeniĆ, 2009).

7.1. Ručna lutka - GINJOL

Ginjol je vrsta lutke čije ime dolazi od francuske riječi guignol. Napravljena je u Francuskoj, točnije u Lyonu 1808. godine, a autor je bio Laurent Mourguet (1769. – 1844.). Osnovno obilježje tog tipa lutke je ručna lutka. Ginjol je tip lutke koju lutkar navlači na ruku kao rukavicu te svojim prstima i rukom upravlja njezinim pokretima. Zato je poznata kao i lutka rukavica. "Ginjol-lutka brza je i pokretna, jer joj je tijelo ljudska ruka, a time je omogućen direktan pokret" (Pokrivka, 1978, str. 40). Ginjol se sastoji od glave i jednostavnog tijela kojeg čini košuljica preko koje se najčešće navlači kostim lutke. "Sama anatomija ginjola sastoji se od triju elemenata: predimenzionirane glave, izraženih ruku i tijela (haljinica koja prekriva ruku glumca lutkara)" (Županić BeniĆ, 2009, str. 26). Obično kažiprst pokreće glavu, a palac i mali prst pokreću lutkine ruke. "Kod klasičnih ginjola karakter je vrlo izražen, karikiran (veliki nos, istaknute oči, usta) kako bi publici bio vizualno odmah prepoznatljiv" (Županić BeniĆ, 2009, str.26, 28). Na rukave haljine pričvršćeni su uvećani dlanovi kako bi ginjol lutka mogla primiti razne rekvizite. Kostim lutke treba biti jednostavan tj. neupadljiv kako bi do izražaja došle ruke i lice. Duljina kostima koji je navučen na ruku glumca lutkara trebala bi sezati gotovo do lakta. Kostim se izrađuje od tkanine koja je mekana i podatna kako bi glumac lutkar nesmetano mogao pokretati lutku. "Ginjol obično nema nogu, a ako ih i ima prebacuju se preko paravana prema publici, dok ruka ulazi u tijelo otraga u predjelu struka" (Pokrivka, 1978). Zbog svoje jednostavnosti ginjol lutku djeca rado prihvaćaju i upotrebljavaju u svojim igrama jer je mogu u potpunosti kontrolirati i s lakoćom animirati u svojoj igri. Jednostavna ručna lutka dobra je za početnike pa ih vrlo često nalazimo u vrtićima, školama i obiteljskim domovima. "Ginjoli uvijek nekamo putuju. Udesno, od kuće. Ulijevo, natrag, k domu" (Paljetak, 2007, str. 47).

7.2. Ručna lutka - ZIJEVALICA

Postoji i drugi tip lutke zvana zijevalica koja se također navlači na ruku, samo što animatorova ruka iznutra otvara i zatvara lutkina usta.

7.3. Štapna lutka - JAVAJKA

Glavni predstavnik lutaka koje se animiraju pomoću štapova je javajka. Originalna javanka izrađena je od drva, a danas se pojavljuje u drugom likovnom obliku. Dugačak štap prolazi kroz tijelo i pokreće glavu lutke. Ruke imaju zglobove u ramenu, laktu, šakama i pokreću se pomoću dva štapa pričvršćena za šake. Danas se koriste lutke slične javankama: štapovi za ruke zamijenjeni su čeličnim žicama, a ruke nemaju više tri para zglobova. Očuvan je samo mehanizam zgloba u pregibu šake gdje je pričvršćena žica za animiranje. Tijelo javajke čini košuljica od platna, a tijelo je izduženije od ginjol-lutke.

7.4. Lutke na koncu - MARIONETE

Od svih lutkarskih formi marionete su najzahtjevnije i najsloženije lutke koje pokreću konci ili lutke na koncima. "Sastoje se od figure pokretnih udova, niti konaca i kontrolnog mehanizma koji je najčešće križnog oblika. Niti konaca pričvršćene su na lutku i na kontrolni križni mehanizam koji lutkar drži u ruci. Blagim pomicanjem konaca pomičemo željene dijelove lutke, a na taj način ona može hodati, mahati rukama, klimati glavom, saginjati se, padati, skakati itd., a sve te mogućnosti pokretanja čine ju najbližijom čovjeku među svim drugim lutkarskim vrstama" (Županić Benić, 2009).

7.5. LUTKE SJENE

"Igre lutaka sjena zapravo su praoblik filma" (Pokrivka, 1978, str. 14). Često se rade u profilu, pa su njihove figure priljubljene uz bijelo platno. Pod snopom svjetlosti ocrtavaju se na drugu stranu platna te na taj način izgledaju kao da su žive i u prirodnom pokretu. "Kazalište sjena najviše se razvilo u Kini, pa su u cijelom svijetu poznate «kineske sjene»". (Pokrivka, 1978, str. 14)

7.6. OSTALE VRSTE LUTAKA:

7.6.1. BUNRAKU – LUTKE

Ime su dobile po japanskom lutkaru Uemura Bunrakuenu koji je živio i radio u 18. stoljeću. Glava, tijelo, ruke i noge čine Bunraku-lutku zato su i jedinstvene po načinu animacije. Njihova posebnost je konstrukcija glave. Lutka može pomicati oči lijevo-desno i gore-dolje, otvarati i zatvarati kapke, pomicati obrve gore-dolje, otvarati i zatvarati usta, a posebno je i to što može imati i jezik koji izlazi i ulazi u usta. Mehanizam lutke sastoji se od mreže konaca koji pokreću glavu te trup lutke, stoga ovu vrstu lutke zbog svoje anatomije i zahtjevnosti pokreće više lutkara. Svaki lutkar zadužen je za dio tijela koji kontrolira. "Animatori pri pokretanju bunraku-lutke moraju biti vrlo koordinirani odnosno moraju djelovati kao da su jedan organizam, što se postiže dugotrajnom vježbom i predanošću"(Benić Županić, 2009, str. 113, 114). "Takve predstave pripremaju se dugo, a da bi netko postao glavni animator, treba proći i do 20 godina" (Benić Županić, 2009, str. 114).

7.6.2. VELIKE ILI GIGANTSKE LUTKE

"Gigantska lutka nastaje kada glumac odvoji masku od svog lica i stavi ju na štap. Tada maska postaje lutka jer je odvojena od glumčeva tijela i osvaja prostor svojstven samo sebi" (Benić Županić, 2009, str. 116). Može ih pokretati jedan čovjek ali i više ljudi istovremeno. Često se koriste zbog svoje veličine za ulične karnevalske povorke i sl. "Kao pokretačima gigantskih lutki jedini im je cilj da lutke i maske svojom pojavnošću prosvjeduju, šokiraju i ukažu na apsurd suvremenog svijeta, no to ne čini performer kao osoba, već lutka koja je subjekt" (Benić Županić, 2009, str.116).

7.6.3. BAUHAUS I LUTKA

U Bauhaus pravcu dolazi do promjene stava da lutka treba oponašati živo biće te se javlja ideja o animatoru koji treba izgledati kao lutka. "Ta ideja javlja se u Bauhausu, točnije u Ballettu Oskara Schlemmera, u kojem balet plešu automati" (Benić Županić, 2009, str. 119).

"Na plesače je pričvršćen kostim geometrijskih zakonitosti koji im ograničava kretanje i nameće jednu vrstu pokreta koji se ponavlja u određenom ritmu poput automata. Tu je čovjek u službi predmeta, oslobođen poput lutke svih mogućih karakterizacija. On

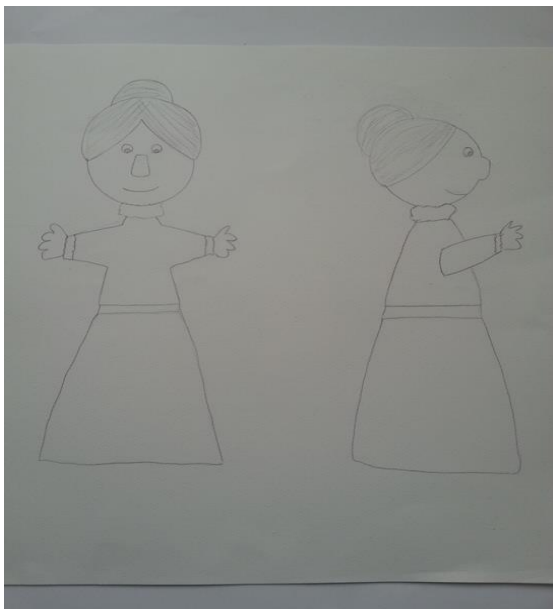
postaje automat, zarobljen u kostimu, a omogućen mu je samo jedan pokret, poput vrtnje, pomicanja ruke ili noge" (Benić Županić, 2009, str. 120).

8. O PRIPOVJEDANJU I PRIPOVJEDAČIMA

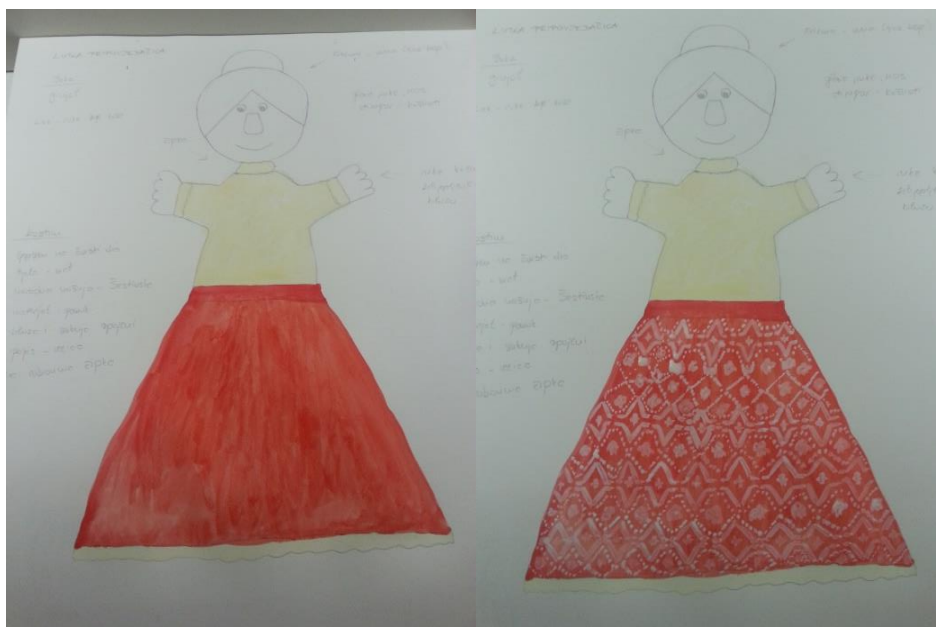
Pripovjedanje je starije od milijun godina, dio je tradicije, prenosi se generacijama i smatra se folklorom. Pripovjedanje dolazi iz pripovjedača iz njegovih sjećanja i mašte. Pripovjedanje se razvilo davno prije knjiga i zapisivanja priča, davno prije informacijskog doba, ono se prenosilo usmenim putem. "Pripovjedanje nikada neće prestati jer će s uvijek naći netko tko će reći: "Ispričaj mi priču" i netko drugi tko će reći: "Bilo jednom davno..." (Kearney, 2009, str. 128). U prošlosti su pripovjedači putovali iz mjesta u mjesto jer ipak su oni bili čuvari mudrosti, junačkih i životnih priča, a oni dobri pripovjedači bili su poznati i slavljani poput junaka. Sama priča uvijek je bila na prvom mjestu, a zatim pripovjedač. Dobar pripovjedač je bio onaj koji je znao dobro ispričati odabranu priču odraslima i djeci. Kako bi priča bila dobro ispričana, pripovjedač je trebao imati određene osobine, kao što je umijeće pripovjedanja. Svako dijete ili odrasla osoba znači svatko od nas na svoj osobit način vizualizira, doživljava i reagira na priču. "Svim je pričama zajedničko to što uvijek netko nekome pripovijeda o nečemu. Uvijek postoji pripovjedač, priča, nešto o čemu se pripovijeda i netko kome se pripovijeda" (Kearney, 2009, str. 15). Priče su izmišljane kako bi pripovjedači ispunili praznu rupu koja je u njima tj. kako bi ublažili svoje strahove i strepnje. Velike priče i legende oduzimale su dah ako su bile dobro ispričane. Cilj pripovjedanja nije bio da se izmisli nešto što se nije dogodilo, već da se puno puta ispriča ono ispričano. Misterij ispričanih priča i njihova čarolija je u tome što ih se može slušati bilo gdje, neće nas iznenaditi nečim nepredviđenim, znamo kako završavaju, a ipak ih slušamo kao da neznamo. Dok slušamo priču, zamišljamo je tj. vizualiziramo je i suosjećamo s likovima koji djeluju, ali i pate. Danas u svijetu digitalne komunikacije i digitalne stvarnosti teško nalazimo pripovjedače koji još pripovijedaju djeci ili odraslima. Mislim da nema osobe bilo odrasle ili djece koja ne bi na rečenicu "Ovo je priča o..." ostala očarana, fascinirana i ne bi bila spremna na priču. Pripovjedanje je važno, a moć pripovjedanja ima ključan utjecaj na naš život.

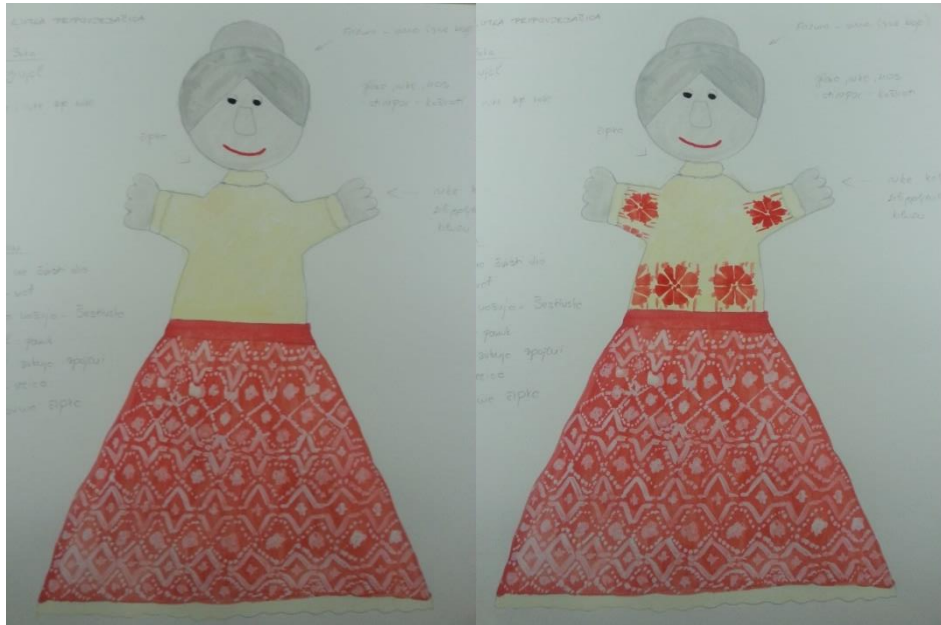
9. OD SKICE DO LUTKE PRIPOVJEDAČICE

Prema nastaloj skici u tehnici olovke i u tehnici akrilnih boja koja je u prirodnoj veličini lutke, u omjeru 1/1 počijem s izradom lutke ginjol.

Slika 1. Skica lutke pripovjedačice od naprijed i iz profila

Slike 2. - 5. Faze izrade skice u tehnici vodenih boja

9.1. IZRADA LUTKE - GLAVA

Za glavu sam upotrijebila kuglu od stiropora, okruglog oblika. U kugli od stiropora koja je promjera 10 cm škarama sam izdubila rupu u koju ću umetnuti tuljac u koji utaknem prst i njime pomičem glavu. Tuljac mora biti dovoljno dugačak kako bi jedan kraj tuljca ulijepila u glavu, a na drugi kraj tuljca koji je ujedno i lutkin vrat pričvrstiti ću lutkin trup. Za tuljac/lutkin vrat upotrijebila sam kartonski tuljac koji sam izradila iz tvrdoga kartona i savila ga u tuljac. Tuljac sam zaljepila u lutkinu glavu pomoću vrućeg ljepila. Na vanjskoj strani tuljca zaljepila sam još jednu traku od kartona kako bi ga učvrstila. Time sam dobila osnovu za glavu lutke tj držač glave lutke. Pošto je stiropor mekan i lomljiv materijal glavu sam površinski učvrstila tehnikom kaširanja. Pošto je glava u prvom planu jer njome lutka komunicira s okolinom ona je najizraženija.

Slika 6. Kugla od stiropora

Slika 7. Vrat lutke

Kaširanje je lijepljenje nekoliko slojeva materijala papira na stiropornu osnovu. Za kaširanje stiropora upotrijebila sam hladno drveno vodotopivo ljepilo: Drvofix kojeg sam razrijedila s vodom. Glavu sam iskaširala nanosom više slojeva novinskoga papira, lijepeći sitne novinske papiriće. Svaki sloj trebalo je dobro osušiti, a nakon posve suhog zadnjeg nanosa papira na glavu ljepim bijele papirnate ručnike kako bi lutkina glava bila čvršća i kako bi mi je bilo lakše poslije obojati. Nos je zanimljiv element lica pa mojoj lutki daje svojstveni karakter. Nos sam izrezala od stiropora, površinski ga učvrstila ljepilom te ga iskaširala prvo sitnim novinskim papirom, a zatim komadićima papirnatog ručnika.

Slika 8.

Slika 9.

Slika 8., 9. i 10. Kaširanje glave papirnatim ručnicima

Posve osušenu glavu obojila sam osnovnom bijelom bojom, nakon što se posušila glavu sam obojila svijetlo rozom bojom te na kraju sivom.

Slika 11. Obojana glava lutke u sivu boju

Nakon obojane glave, posebnu pažnju pridavala sam pravilnom postavljanju očiju te njihovom veličinom, a njima se određuje starost, karakter, raspoloženje. Moja je lutka starija gospođa i ima manje oči (plastične) postavljene bliže, u sredini lica, ponad lutkina nosa. Na lutkinjoj glavi nacrtala sam usne.

Slika 12.

Slika 12. i 13. Naljepljene plastične oči ponad nosa

Slika 14. Lutkina usta

Potom sam kosu zalijepila vrućim lijepilom. Kosa je od sive vune, skupljena u punđu jedinstvenog sijedog izgleda te je pažljivo i sigurno učvršćena na glavu lutke kako bi bez bojazni mogla izdržati godine i godine igre.

Slika 15. Vunena kosa

Slika 16. i 17. Lutkina glava iz profila

Lutkina glava mi je pravilno namještena pa mi lutka ne gleda po zraku, već je njezina komunikacija logična i pravilna. Tuljac/lutkin vrat u optičkom je težištu lutkine glave. S obzirom da moja lutka ginjol ima ruke kao pomagala pri animaciji i one moraju biti jednostavne. Moje su sa prstima, koji se međusobno ne dodiruju. Jednostavno vise uz tijelo i automatski se pomiču. Bio je to zanimljiv i dugotrajan proces stvaranja. Neprocjenjiv je osjećaj kada vlastitim naporima stvoriš nešto novo.

Materijal koji mi je bio potreban za izradu ginjol lutke:

- stiropor kugla, novinski papir, ljepilo - drvofix, vuna, vodene boje, akrilne boje, kistovi, plastična posuda za miješanje boja, zaštita za stol, tkanina, plastične oči, karton, crvena ukrasna traka, čipka, stiropor, papirnati ručnici

9.2. IZRADA NOŠNJE

Ugledala sam se na Šestinsku narodnu nošnju, pa sam odlučila napraviti lutku pripovjedačicu obučenu u moju verziju Šestinske narodne nošnje. Narodna nošnja naziv je za povijesnu tradicijsku odjeću, a u brojnim dijelovima svijeta spada u dio kulturne baštine. Prve nošnje pojavljuju se krajem 15. stoljeća, a u nekim zemljama, tradicijska se odjeća još uvijek nosi i u svakodnevnom životu. Šestinska nošnja danas se nosi uglavnom na raznim svečanostima, priredbama i u folklorne svrhe. Šestine odakle nošnja potječe dio je podsljemenske zone glavnog grada Zagreba, a naziv Šestine nastao je po feudalnoj obvezi koja se isplaćivala svakog šestog dana u tjednu. Poznata je po većim i manjim cvjetovima živopisnih boja, a naglasak je kao i na cijeloj šestinskoj nošnji crvena boja. Crveni vez daje poseban izgled nošnji. Šestinska nošnja više je od suvenira, ona je vezana uz naše običaje i život. Pojavljuje se u 19. stoljeću te je tijekom vremena bila izložena raznim utjecajima pa se tako mijenjala. Žene su svoju narodnu nošnju nosile do početka 1960-ih, a muškarci do pred kraj Drugog svjetskog rata. Moderan i urban život, malo pomalo, istisnuli su nošnju kao svakodnevni odjevni predmet pa je stoga jeftinija i praktičnija odjeća, zamijenila sate i sate rada, te je tako nošnja izašla iz mode.

S obzirom da je lutkin trup njezina odjeća, a rukavi su joj ruke tako je moja lutka pripovjedačica dobila narodnu nošnju za odjeću. Materijal za narodnu nošnju star je preko 30 godina i izvučen je iz maminog ormara. Tkanina je mekana kako bi

moja ruka jednostavno mogla pomicati lutku tj. kako bi se ona mogla što prirodnije kretati.

Slika 18. Tkanina za suknju

Komplet narodne nošnje napravljen je iz dva dijela, bež bluze sa crvenim uzorkom i crvenom suknjom sa bijelim sitnim uzorkom. Kroj bluze nacrtala sam na papiru zatim sam papir sa skicom kroja za rukave, prednji i zadnji dio prenijela na tkaninu te ga izrezala i iskrojila. Nakon krojenja i spajanja svih dijelova, prednjeg i stražnjeg te dijelova za rukave, dijelove bluze spojila sam i sašila šivaćom mašinom po lijevoj i desnoj strani te tako dobila bluzu za svoju lutku sliču onoj iz Šestinske narodne nošnje. Zatim sam našila čipku na rukave, ovratnik te na donji rub suknje. Tkaninu za suknju izrezala sam na jednake dijelove. Nakon krojenja, napravila sam i sašila nabore na suknji te sam sve dijelove spojila. Nakon što je nošnja spojena našila sam crvenu trakicu u visini struka, koja se na stražnjem dijelu veže u mašnu.

Slika 19. i 20. prednji i zadnji kroj bluze

Slika 21. i 22. spojeni kroj bluze – prednji i zadnji dio te rukavi

Slika 23. Spojena bluzza

Slika 24. Našivena čipka na rukavima

Slika 25. Sašiveni nabori na suknji

Slika 26. Spojeni dijelovi suknje

Slika 27. Spojeni gornji i donji dio nošnje

Slika 28. Našivena trakica u visini pojasa

Slika 29. i 30. Nošnja sprijeda i straga

Na vratu i na donjem rubu odjeće ostavila sam otvor kako bi vratni dio odjeće povukla preko odebljanog dijela tuljca i tu ga zalijepila.

9.3. IZRADA DLANOVA

Lutka je mnogo ljepša kada ima dlanove. Pošto je glava lutke pripovjedačice kaširana i dlanove lutke izrezala sam iz stiropora te sam ih iskaširala s dva sloja papira te jednim slojem papirnatih ručnika. Za svaku ruku trebam dva jednaka dlana tako da pazim pri izradi. Nakon što je dlan gotov, lijepim ga na donji rub rukava bluze. Lutkin dlan ima četiri prsta: palac i ostala tri kako bi bio voluminozniji i primjetljiviji.

Slika 31. - 34. Izrada dlanova

10.LUTKA PRIPOVJEDAČICA

Slika 35. i 36. Nošnja bez i sa crvenom trakicom

Slika 37. Nošnja straga

Slika 38. Nošnja naljepljena na vrat lutke

Slika 39. i 40. Nošnja straga bez i sa dlanovima

Slika 41. i 42. Lutka pripovjedačica u narodnoj nošnji

11. ZAKLJUČAK

Kroz ovaj završni rad naučila sam kako se lutke ne koriste samo za izradu lutkarskih predstava već kako je korištenje lutke u vrtiću ili domu važan dio djetetova života. Lutka je važna u odgoju i obrazovanju predškolske djece i poticajna je za stvaralaštvo. Dječja mašta pokreće lutku, ona može postati svašta. Lutka potiče dijete da neizravno komunicira s okolinom te da pomoću lutke izrazi svoje emocije (sreću, ljutnju, tugu, strah). Dijete od samog rođenja ima potrebu istraživati svijet oko sebe stoga je od svog ranog djetinjstva vezano uz neki objekt kao što je lutka. Lutka je u središtu djetetove igre, a njome dijete opipava, prevrće, rasteže te bolje i lakše istražuje svijet oko sebe. Igrajući se lutkom dijete slaže i stvara neke nove riječi te tako lutka pridonosi razvoju govora. Igre sa scenskom lutkom su slobodne, spontane, stvaralačke, izazivaju dječju želju za igrom i vedro raspoloženje. Odgajatelj je važna figura u djetetovu životu pa tako i u igri s scenskom lutkom. Pomoću lutke odgajatelj potiče djecu na pjesmu, ples, želju za igrom, demonstrira, potiče djetetov razvoj te higijenske i radne navike. U radu odgajatelja lutka je važno didaktičko sredstvo. Dijete će oponašanjem usvojiti određena stajališta odgojitelja, vršnjaka u skupini, upotrebu predmeta i sl. Dijete u vrtiću uči na temelju odgajateljevog ponašanja te će takve oblike ponašanja prenijeti i primijeniti u svojoj igri. Dijete kroz igru scenskom lutkom primjenjuje razne lutkarske predstave, dramaturgiju te tako razvija kreativnost i osobnost. Odgajatelji bi u vrtiću trebali poznavati različite vrste lutaka i njihove mogućnosti kako bi ih mogli primijeniti u odgojno-obrazovnom radu u vrtiću,

Nadam se da će djeca lutkama u mom budućem radu udahnuti novi život te da će zbog toga vrtić djeci postati bogatije, zabavnije i poučnije mjesto.

LITERATURA

1. Bastašić, Z. (1988). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Benić Županić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam international.
3. Bošković-Stulli, M. (2006). *Priče i pričanje*. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden msrketing – Tehnička knjiga.
5. Kearney, R. (2009). *O pričama*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
6. Kraljević, A. (2003). *Lutka iz kutka*. Zagreb: Naša djeca.
7. Majaron, E., Kroflin, L. (2004). *Lutka... divnog li čuda*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
8. Mrkšić, B. (2006). *Drveni osmijesi*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
9. Paljetak, L. (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
10. Pokrivka, V. (1978). *Dijete i scenska kultura*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Varl, B. (2000). *Ručne lutke – ginjoli*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
12. <http://vezenje.blogspot.hr/2012/03/opsi-sestinske-nosnje.html> (02.12.2015.)

ŽIVOTOPIS

Ja sam Marina Tomljanović, imam 27 godina. Rođena sam 17. prosinca 1987. godine u Zagrebu. Završila sam Osnovnu školu „Pantovčak“ u Zagrebu, te srednju Graditeljsko tehničku školu također u Zagrebu. Nakon srednje škole radila sam sedam godina kao administrativna tajnica u školi stranih jezika. 2012. godine upisala sam studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Tijekom školovanja mnogo sam naučila i izgradila jedan dio svoje osobnosti. Pouzdana sam, odgovorna, komunikativna i vesela osoba. Aktivno se služim engleskim jezikom u govoru i pismu, te sam informatički pismena i služim se računalom.

Naziv visokog učilišta

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

naslov

LUTKA PRIPOVJEDAČICA

vrsta rada

ZAVRŠNI RAD

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

UČITELJSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U Zagrebu, datum 09. prosinac 2015.

Ime Prezime

MARINA TOHLJANOVIĆ

OIB

93551038519

Potpis

Tohljanović

IZJAVA

o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja MARINA TOHLJANOVIĆ rođena/a 17.12.1987. u
Zagrebu student Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
Učiteljskog fakulteta u Zagrebu (matični broj: 33-2012-13) samostalno provela aktivnosti istraživanja
literature i napisala diplomski rad na temu
LUTKA PRIPUVEDAČICA

U Zagrebu, 09. prosinac 2015.

Tomljanović